

**COMMISSIE VAN TOEZICHT
BETREFFENDE
DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN**

TOEZICHTSRAPPORT

inzake

**DE ROL VAN DE MIVD EN DE AIVD
BIJ EEN EVACUATIEMISSIE IN LIBIË**

CTIVD NR. 27

31 augustus 2011

COMMISSIE VAN TOEZICHT
BETREFFENDE
DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

CTIVD nr. 27

TOEZICHTSRAPPORT

Inzake de rol van de MIVD en de AIVD bij een evacuatiemissie in Libië

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
2 Opzet van het onderzoek	2
3 De besluitvorming aangaande het uitvoeren van de evacuatiemissie	3
4 De rol van de MIVD en de AIVD voorafgaand aan de evacuatiemissie	4
4.1 AIVD	4
4.2 MIVD	4
4.2.1 De procedure bij het verzoeken om inlichtingen aan de MIVD	4
4.2.2 De behandeling van de RFI van Hr. Ms. Tromp d.d. 27 februari 2011	6
5 De rol van de MIVD en de AIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen	7
5.1 <i>Feitelijke gang van zaken</i>	7
5.2 <i>De AIVD</i>	8
5.3 <i>De MIVD</i>	8
5.3.1 De motivering van de inzet van bijzondere bevoegdheden.....	8
5.3.2 De reikwijdte van een verzoek	9
5.3.3 Niet op tijd beëindigen van de inzet van een bijzondere bevoegdheid.....	9
5.3.4 De merking van gegevens	10
5.4 <i>De samenwerking tussen de AIVD en de MIVD</i>	10
6 Conclusies en aanbevelingen	12
Bijlage	15

SAMENVATTING

Bij het toezichtsrapport inzake de rol van de MIVD en de AIVD bij een evacuatiemissie in Libië

Op 27 februari 2011 is vanaf het marineschip Hr. Ms. Tromp een evacuatiemissie ingezet om met de boordhelikopter een Nederlands staatsburger uit de Libische havenstad Sirte te halen. Bij landing in Sirte is de bemanning van de helikopter geconfronteerd met een groep gewapende personen. Deze personen maakten het de helikopter onmogelijk om te vertrekken. Zowel de bemanning van de helikopter, de Nederlandse evacué als een Zweeds staatsburger, die inmiddels bij de groep was gevoegd, zijn vastgehouden. Op 2 maart 2011 zijn de twee evacués overgedragen aan de Nederlandse ambassade in de Libische hoofdstad Tripoli, vanwaar zij per vliegtuig naar Nederland zijn overgebracht. De drie bemanningsleden van de helikopter bleven vastgehouden. Zij zijn op 11 maart 2011 in vrijheid gesteld. Het toezichtsrapport heeft betrekking op de periode van de voorbereiding van de evacuatiemissie op 27 februari 2011 tot aan het vrijlaten van de drie Nederlandse bemanningsleden op 11 maart 2011.

Het besluit om met behulp van de boordhelikopter van Hr. Ms. Tromp een Nederlandse evacué uit Sirte te halen, zonder hiervoor toestemming te vragen aan de Libische autoriteiten, is genomen op 27 februari om 15.41 uur door de Ministeriële Kerngroep Speciale Operaties (MKSO). De evacuatiemissie is gekwalificeerd als een speciale operatie. De Commissie stelt vast dat de rol van de MIVD of de AIVD in deze procedure niet nader is geëxpliciteerd. Er is slechts opgemerkt dat de ambtelijke top van Defensie een adviserende taak toekomt over de uitvoerbaarheid van een speciale operatie. De Commissie gaat ervan uit dat het de verantwoordelijkheid is van de ambtelijke top om de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in het geval van (de voorbereiding van) een speciale operatie hiervan zo nodig bijtijds in kennis te stellen en/of om advies te vragen. De Commissie beveelt aan de rol van de diensten in de standaardprocedure op te nemen. De Commissie beveelt aan om hierbij duidelijk vast te leggen wat in voorkomende gevallen van de beide diensten wordt verwacht en waar de coördinatie ligt.

De Commissie stelt vast dat de AIVD niet bij de voorbereiding en uitvoering van de evacuatiemissie betrokken is geweest.

De Commissie stelt vast dat Hr. Ms. Tromp op 27 februari 2011 voorafgaand aan de evacuatiemissie een *request for information* (RFI) heeft verstuurd aan de MIVD. De operationele uitvoering van de evacuatiemissie is aangevangen zonder het antwoord van de MIVD op de RFI af te wachten. De Commissie benadrukt dat zij niet treedt in de beoordeling van de (militaire) keuze om niet op informatie van de MIVD te wachten alvorens de evacuatiemissie uit te voeren. Aangezien de MIVD niet conform de afspraak telefonisch op de hoogte is gesteld van de RFI is de Commissie van oordeel dat de MIVD in dit geval niets is te verwijten. De Commissie constateert dat de MIVD bij de behandeling van de RFI niet is afgeweken van de gangbare procedure.

Op 28 februari 2011 heeft de MIVD op eigen initiatief twee producten inzake Sirte verstuurd aan Hr. Ms. Tromp. De Commissie concludeert dat de door de MIVD verstrekte inlichtingen niet van invloed zijn geweest op de voorbereiding en uitvoering van de evacuatiemissie.

De Commissie stelt vast dat de AIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen in dit kader activiteiten heeft ontplooid. De AIVD heeft daarbij geen bijzondere bevoegdheden ingezet. De AIVD heeft contact onderhouden met buitenlandse diensten. De activiteiten die door de AIVD in dit kader zijn ontplooid voldoen aan de eisen van wet- en regelgeving.

De Commissie stelt vast dat de MIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen in dit kader activiteiten heeft ontplooid. De MIVD heeft daarbij bijzondere bevoegdheden ingezet. De Commissie constateert dat de activiteiten van de MIVD in dit kader, inclusief de inzet van bijzondere bevoegdheden, voldoen aan de eisen die wet- en regelgeving daaraan stellen, met uitzondering van enkele gevallen. Deze gevallen betreffen tekortkomingen bij de inzet van bijzondere bevoegdheden op het *procedurele* vlak. Er is geen sprake van een *inhoudelijk* ontoelaatbare inzet van bijzondere bevoegdheden of andere activiteiten. De door de Commissie gesignaleerde tekortkomingen hebben betrekking op de motivering voor de inzet van een bijzondere bevoegdheid welke onvoldoende zicht geeft op de overwegingen die zijn gemaakt ten aanzien van de vereisten van noodzakelijkheid, subsidiariteit en proportionaliteit. Daarnaast is de Commissie van oordeel dat ten aanzien van één verzoek voor de inzet van een bijzondere bevoegdheid onvoldoende duidelijk is wat de reikwijdte ervan is. Tevens is de Commissie van oordeel dat de inzet van één bijzondere bevoegdheid niet op tijd is beëindigd.

De Commissie constateert dat in het traject na het mislukken van de evacuatiemissie de MIVD en de AIVD grotendeels onafhankelijk van elkaar activiteiten hebben ontplooid en dat in feite sprake is geweest van gescheiden trajecten. De AIVD is op 2 maart 2011 op het niveau van de werkvloer door de MIVD geïnformeerd over de mislukte evacuatiemissie. De Commissie is van oordeel dat de communicatie tussen beide diensten te laat en te langzaam op gang is gekomen. Het verdient aanbeveling dat in een crisissituatie als de onderhavige van meet af aan op het niveau van de dienstleiding contact wordt gezocht en wordt onderhouden. De Commissie constateert dat de diensten elkaar in de onderhavige kwestie onvoldoende vooraf op de hoogte hebben gesteld van elkaars activiteiten.

De Commissie stelt vast dat de coördinatie van de diplomatieke inspanningen om de gevangen genomen Nederlandse militairen vrij te krijgen heeft gelegen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. De Commissie constateert dat voor de MIVD het uitgangspunt dat het diplomatiek spoor niet mag worden doorkruist leidend is geweest bij zijn inspanningen. De AIVD heeft in ieder geval aanvankelijk deze afstemming niet gezocht. De Commissie is van oordeel dat de AIVD waar mogelijk zijn activiteiten had moeten afstemmen met het ministerie van Buitenlandse Zaken teneinde iedere mogelijke doorkruising van een reeds lopend diplomatiek traject te voorkomen.

Het bovenstaande in aanmerking genomen komt de Commissie tot de conclusie dat de activiteiten van de diensten inzake de evacuatiemissie meer hadden moeten worden afgestemd en gecoördineerd ten behoeve van het diplomatieke proces, dit zowel wat betreft de diensten onderling als gezamenlijk in samenspraak met het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Voor de afstemming tussen de MIVD en de AIVD onderling ziet de Commissie in het bijzonder een rol weggelegd voor de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Het is de Commissie gebleken dat de coördinator bij de onderhavige kwestie niet betrokken is geweest. De Commissie is van oordeel dat de rol van de coördinator nadere invulling behoeft.

TOEZICHTSRAPPORT

Inzake de rol van de MIVD en de AIVD bij een evacuatiemissie in Libië

1 Inleiding

Op grond van haar toezichthoudende taak krachtens artikel 64 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002) heeft de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (verder te noemen: de Commissie), mede naar aanleiding van een mondeling verzoek daartoe van de voorzitter van de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken van de Tweede Kamer, een onderzoek verricht naar de rol van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) en de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) bij de evacuatiemissie in Libië. Van het voornemen tot het instellen van dit onderzoek is door de Commissie conform artikel 78, derde lid, Wiv 2002 op 14 maart 2011 mededeling gedaan aan de minister van Defensie, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en aan de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

De Commissie heeft op 23 maart 2011 reeds een brief doen uitgaan aan de minister van Defensie waarin zij haar eerste bevindingen ten aanzien van de rol van de MIVD en de AIVD bij de *voorbereiding* en *uitvoering* van de evacuatiemissie kenbaar heeft gemaakt.¹ Zij heeft in dit kader geconcludeerd dat de AIVD niet bij de *voorbereiding* en *uitvoering* van de evacuatiemissie is betrokken. Ten aanzien van de MIVD heeft de Commissie geconcludeerd dat de door de MIVD verstrekte inlichtingen betreffende een mogelijke evacuatiemissie uit Sirte niet van invloed zijn geweest op de voorbereiding en uitvoering van die evacuatiemissie. Hierbij heeft de Commissie opgemerkt dat zij in een later stadium zou rapporteren over het gehele feitencomplex omtrent de evacuatiemissie. Door middel van het onderhavige toezichtsrapport doet zij deze toezegging gestand.

Dit toezichtsrapport kent een openbare en twee geheime versies. Eén geheime versie heeft betrekking op de MIVD en één geheime versie heeft betrekking op de AIVD. De Commissie heeft het toezichtsrapport opgesteld op 5 juli 2011 en opgestuurd aan de betrokken ministers met het verzoek te reageren voor 4 augustus 2011. De reactie op het opgestelde rapport van de minister van Defensie heeft de Commissie ontvangen op 15 augustus 2011. Van de minister van BZK heeft de Commissie de reactie op het opgestelde rapport ontvangen op 24 augustus 2011. De secretaris-generaal van Buitenlandse Zaken heeft de Commissie op 28 juli 2011 een reactie doen toekomen. De Commissie heeft het toezichtsrapport vastgesteld op 31 augustus 2011.

Ter toelichting heeft de Commissie als bijlage bij dit toezichtsrapport opgenomen een tijdslijn van de gebeurtenissen.

---

¹ *Kamerstukken II 2010/11, 32 709, nr. 2 (bijlage).*

2 Opzet van het onderzoek

Op 27 februari 2011 is vanaf het marineschip Hr. Ms. Tromp een evacuatiemissie ingezet om met de boordhelikopter een Nederlands staatsburger uit de Libische havenstad Sirte² te halen. Aan de Libische autoriteiten is vooraf geen toestemming gevraagd om met de helikopter het Libische luchtruim binnen te vliegen. De operationele uitvoering van de evacuatiemissie is aangevangen op een zodanig tijdstip dat deze voor het invallen van de duisternis zou kunnen worden afgerond. Bij landing in Sirte is de bemanning van de helikopter geconfronteerd met een groep gewapende personen. Deze personen maakten het de helikopter onmogelijk om te vertrekken. Zowel de bemanning van de helikopter, de Nederlandse evacué als een Zweeds staatsburger³, die inmiddels bij de groep was gevoegd, zijn vastgehouden. Op 2 maart 2011 zijn de twee evacués overgedragen aan de Nederlandse ambassade in de Libische hoofdstad Tripoli, vanwaar zij per vliegtuig naar Nederland zijn overgebracht. De drie bemanningsleden van de helikopter bleven vastgehouden. Zij zijn op 11 maart 2011 in vrijheid gesteld. Het toezichtsrapport heeft betrekking op de periode van de voorbereiding van de evacuatiemissie op 27 februari 2011 tot aan het vrijlaten van de drie Nederlandse bemanningsleden op 11 maart 2011.

In dit toezichtsrapport wordt de rol van de MIVD en de AIVD bij de voorbereiding en uitvoering in meer detail dan in de voornoemde brief van 23 maart 2011 besproken. Hierbij wordt tevens aandacht besteed aan het kader waarbinnen beide diensten opereren in het geval van de voorbereiding van een evacuatiemissie. De Commissie bespreekt in het toezichtsrapport tevens het handelen van de MIVD en de AIVD in de periode na het mislukken van de evacuatiemissie. Dit doet zij noodzakelijkerwijs in abstracte bewoordingen. Een beschrijving van de concrete inlichtingenactiviteiten zou schade kunnen toebrengen aan de diensten, waaronder begrepen hun bronnen. De Commissie hanteert daarbij wel het uitgangspunt - zoals in al haar rapporten - dat alle conclusies en aanbevelingen ten aanzien van de rechtmatigheid in het openbare deel dienen te worden vermeld.

Door de Commissie is uitgebreid onderzoek verricht in de dossiers bij de MIVD en de AIVD. Daarnaast heeft de Commissie een substantieel aantal gesprekken gevoerd met de betrokken medewerkers van beide diensten. Tevens heeft de Commissie gesproken met de secretaris-generaal van Buitenlandse Zaken en de minister van BZK.

Dit toezichtsrapport is als volgt opgebouwd. In paragraaf 3 wordt de besluitvorming aangaande het uitvoeren van de evacuatiemissie besproken. In paragraaf 4 wordt ingegaan op de rol van de MIVD en de AIVD voorafgaand aan de evacuatiemissie. Deze paragraaf heeft betrekking op de periode tot en met het uitvoeren van de evacuatiemissie en de onmiddellijke nasleep hiervan. Paragraaf 4 valt hierdoor goeddeels samen met de eerder genoemde brief van de Commissie van 23 maart 2011. Paragraaf 5 gaat in op de activiteiten van de MIVD en de AIVD na het uitvoeren van de evacuatiemissie. De conclusies en aanbevelingen van de Commissie worden weergegeven in paragraaf 6.

---

² Ook wel genoemd Sirt, Syrthe of Surt.

³ Die via andere kanalen dan de Nederlandse overheid had vernomen dat de evacuatiemissie zou plaatsvinden.

3 De besluitvorming aangaande het uitvoeren van de evacuatiemissie

Naar aanleiding van de onrust in Libië is de Nederlandse overheid medio februari 2011 aangevangen met het evacueren van Nederlandse staatsburgers uit het land. De evacuaties zijn gecoördineerd door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Evacuaties kunnen op velerlei manieren plaatsvinden en in veel gevallen is het mogelijk gebleken om de evacué's middels commerciële dan wel militaire vluchten te repatriëren. Ten behoeve van de coördinatie van de evacuaties is dagelijks overleg gevoerd in een crisisberaad op het ministerie van Buitenlandse Zaken, het crisisberaad Libië. In dit kader is Hr. Ms. Tromp op 21 februari 2011 door het crisisberaad verzocht om terug te keren in de richting van de Libische kust voor een eventuele bijdrage aan de evacuaties. De betrokken Nederlander in Sirte was één van de te evacueren personen wiens situatie in het crisisberaad ter sprake is gekomen. Het crisisberaad is primair consulaire van aard en heeft geen rol bij de voorbereiding van speciale operaties, zoals militaire evacuatiemissies zonder toestemming van de lokale autoriteiten. De Commissie stelt vast dat in het crisisberaad het ministerie van Defensie was vertegenwoordigd. Een medewerker van de AIVD nam (op ad hoc basis) deel aan dit crisisberaad.

De ambtelijke voorbereiding van het besluit om met behulp van de boordhelikopter van Hr. Ms. Tromp een Nederlandse evacué uit Sirte te halen, zonder hiervoor toestemming te vragen aan de Libische autoriteiten, vond plaats in een ad hoc werkoverleg. Dit ad hoc werkoverleg bestaande uit ambtelijke vertegenwoordigers van het ministerie van Defensie en het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft de evacuatie aanbevolen en de besluitvorming in de MKSO over de evacuatie voorbereid. Het besluit om de evacuatie uit te voeren is op 27 februari om 15.41 uur door de Ministeriële Kerngroep Speciale Operaties (MKSO) genomen. De Commissie constateert dat de MIVD en de AIVD niet hierbij betrokken zijn geweest. De Commissie treedt niet in de beoordeling van dit besluit.

De basis voor de instelling van de MKSO is de brief van de minister van Defensie van 23 augustus 2000.⁴ In deze brief, en in de beantwoording van Kamervragen die naar aanleiding van deze brief zijn gesteld, is ingegaan op de achtergronden en werkwijze van de MKSO.⁵ De in deze brief opgenomen procedure moet gezien worden als de standaardprocedure. De minister van Defensie heeft desgevraagd aan de Commissie per brief aangegeven dat de besluitvormingsprocedure van de MKSO geen verbijzondering kent in een aparte regeling.

Blijkens de brief aan de Tweede Kamer wordt onder een speciale operatie onder meer verstaan "de evacuatie van landgenoten uit levensbedreigende situaties".⁶ Ten behoeve van de geheimhouding van de precaire situatie rond speciale operaties en het waarborgen van de politieke verantwoording is een ministeriële kerngroep samengesteld waarin ten minste één minister van iedere coalitiepartij is opgenomen. In het onderhavige geval waren dit de minister-president, de vice-minister-president, de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie. Het parlement wordt zo spoedig mogelijk over de speciale operatie geïnformeerd, hetgeen veelal niet anders dan achteraf zal kunnen geschieden. De grondslag hiervoor is artikel 100, tweede lid, van de Grondwet.

De Commissie stelt vast dat de rol van de MIVD of de AIVD niet nader is geëxpliciteerd. Er is slechts opgemerkt dat de ambtelijke top van Defensie een adviserende taak toekomt ten

---

⁴ *Kamerstukken II 1999/2000, 26 800 X, nr. 46.*

⁵ *Kamerstukken II 1999/2000, 27 400 X, nr. 29.*

⁶ *Kamerstukken II 1999/2000, 26 800 X, nr. 46, p. 1.* In de beantwoording op de Kamervragen wordt overigens gesproken over "(levens)bedreigende omstandigheden".

aanzien van de uitvoerbaarheid van een speciale operatie. De Commissie gaat ervan uit dat het de verantwoordelijkheid is van de ambtelijke top om de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in het geval van (de voorbereiding van) een speciale operatie hiervan zo nodig bijtijds in kennis te stellen en/of om advies te vragen. De Commissie wijst in dit kader op de inmiddels door de Tweede Kamer aangenomen motie Voordewind, die erin voorziet als standaardprocedure de MIVD te consulteren indien sprake is van militaire operaties, zoals bij evacuaties.⁷ De Commissie beveelt aan de rol van de diensten in de standaardprocedure op te nemen. De Commissie beveelt aan om hierbij duidelijk vast te leggen wat in voorkomende gevallen van de beide diensten wordt verwacht en waar de coördinatie ligt.

4 De rol van de MIVD en de AIVD voorafgaand aan de evacuatiemissie

4.1 AIVD

De Commissie stelt vast dat de AIVD niet bij de voorbereiding en uitvoering van de evacuatiemissie betrokken is geweest. Zij richt zich in deze paragraaf enkel op de MIVD.

4.2 MIVD

4.2.1 De procedure bij het verzoeken om inlichtingen aan de MIVD

Ingevolge artikel 7, tweede lid, van de Wiv 2002 heeft de MIVD in het belang van de nationale veiligheid onder meer tot taak onderzoek te verrichten omtrent het potentieel en de strijdkrachten van andere mogendheden, ten behoeve van een juiste opbouw en een doeltreffend gebruik van de krijgsmacht, en naar factoren die van invloed zijn of kunnen zijn op de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde voor zover de krijgsmacht daarbij is betrokken of naar verwachting betrokken kan worden (onder a). Tevens heeft de dienst tot taak onderzoek te verrichten betreffende andere landen, ten aanzien van onderwerpen met een militaire relevantie die door de minister-president in overeenstemming met de ministers van Defensie en BZK zijn aangewezen (onder e). De taak onder a is nader uitgewerkt in de Inlichtingen- en Veiligheidsbehoefte Defensie (IVD), de taak onder e vindt zijn beslag in een Aanwijzingsbesluit van de minister-president.

Libië nam in beide bovengenoemde beleidsdocumenten geen bijzondere plaats in. Hierdoor was de informatiepositie van de MIVD ten aanzien van Libië ten tijde van de evacuatiemissie beperkt.⁸ De Commissie stelt vast dat de MIVD de gespannen situatie in Libië, sedert het uitbreken van de opstand aldaar medio februari 2011, is gaan volgen. Regelmatig zijn producten uitgebracht waarin inlichtingen zijn verstrekt over de actuele stand van zaken in Libië. Dit varieerde van algemene beschrijvingen betreffende de politieke stabiliteit van het land tot specifieke dreigingsanalyses over een bepaalde stad of regio ten behoeve van de krijgsmacht. Wat betreft deze dreigingsanalyses verdient het opmerking dat de MIVD in het voorliggende geval vooral vraaggestuurd heeft geopereerd.

Een andere taak van de MIVD is onderzoek te verrichten dat nodig is voor het treffen van maatregelen ter voorkoming van activiteiten die ten doel hebben de veiligheid of paraatheid van de krijgsmacht te schaden (artikel 7, tweede lid, onder c, sub 1 Wiv 2002). Het

---

⁷ *Kamerstukken II 2010/11, 32 709, nr. 4.*

⁸ Brief van de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie aan de Tweede Kamer van 21 maart 2011 met kenmerk DVB/CV/085/11 (bijlage), p. 9.

verstrekken van inlichtingen ten behoeve van de operationele taak van de krijgsmacht is daarmee een taak van de MIVD.⁹

In verband met de toegenomen onlusten in Libië is de Nederlandse overheid medio februari 2011 aangevangen met het evacueren van Nederlandse staatsburgers. In het kader van dergelijke evacuatiemissies kan de MIVD worden benaderd voor het verkrijgen van een inlichtingenbeeld en een dreigingsappreciatie, zeker wanneer de krijgsmacht op enigerlei wijze bij de missie betrokken zal worden. Defensieonderdelen hebben de mogelijkheid om de MIVD ter voorbereiding van een evacuatiemissie om inlichtingen te vragen. De MIVD kan op ad hoc basis bij een evacuatiemissie worden betrokken maar een meer structurele inpassing van de MIVD, waarbij de MIVD een bijdrage levert aan het continu *up to date* houden van het inlichtingenbeeld ten aanzien van een bepaalde regio, is eveneens mogelijk.

Partners uit de Defensieketen kunnen de MIVD bevragen middels een zogeheten *request for information* (RFI). De gemiddelde duur voor de afhandeling van een RFI door de MIVD is niet eenvoudig aan te geven. Deze is onder meer afhankelijk van het onderwerp waarop de RFI betrekking heeft. Het is gebruikelijk dat in een RFI is aangegeven of hiermee enige spoed is gemeoid en voor welke datum dan wel welk tijdstip een antwoord wordt verwacht. Het is evident dat de MIVD niet altijd in staat zal zijn om onmiddellijk de gewenste inlichtingen te leveren.

De Commissie stelt vast dat buiten reguliere werkdagen en -tijden geen constante monitoring plaatsvindt van *alle* systemen waarmee buitenlandse partnerdiensten en Defensieonderdelen contact op kunnen nemen met de MIVD. De MIVD wordt wel continu bezet door een dienstploeg. De dienstploeg monitort een aantal communicatiesystemen. De Commissie stelt vast dat de dienstploeg per definitie niet voortdurend zicht kan houden op alle communicatiesystemen. Het is daarom de afspraak dat degene die buiten bepaalde bekend gemaakte tijden een RFI stuurt aan de MIVD de dienstploeg hiervan telefonisch op de hoogte stelt zodat deze het bericht indien nodig kan doorgeleiden naar de daarvoor in aanmerking komende medewerker(s) van de MIVD.

De Commissie constateert dat de MIVD in de periode na de evacuatiemissie de procedure voor het monitoren van het desbetreffende communicatiesysteem bij het verbindingscentrum, waarmee de krijgsmachtonderdelen met de MIVD kunnen communiceren, heeft aangepast waardoor ook dit systeem buiten de openingstijden constant wordt gemonitord. De afspraak dat de MIVD buiten de openingstijden door het krijgsmachtonderdeel telefonisch op de hoogte wordt gesteld van de RFI wordt echter onverkort gehandhaafd.

De Commissie heeft van de MIVD begrepen dat de uit te zenden krijgsmachtonderdelen voor uitzending een briefing krijgen bij de MIVD. Tijdens deze briefing krijgen de betrokken personen een update van de actuele veiligheidssituatie in het missiegebied en wordt melding gemaakt van de procedure voor het in contact komen met de MIVD.

De Commissie heeft van de MIVD begrepen dat door het personeel van Hr. Ms. Tromp destijds is aangegeven dat men vertrouwd was met de te volgen procedure.

---

⁹ *Handelingen I 2001/02*, nr. 18, p. 944.

4.2.2 De behandeling van de RFI van Hr. Ms. Tromp d.d. 27 februari 2011

De Commissie heeft van de MIVD begrepen dat op 26 februari 2011 door de directie Operaties van de Defensiestaf (DOPS) ervan uit werd gegaan dat op 27 februari 2011 Hr. Ms. Tromp niet zou worden ingezet voor een evacuatiemissie. In de ochtend van 27 februari 2011 was er nog geen verandering gekomen in deze situatie.

De Commissie constateert dat Hr. Ms. Tromp op zondag 27 februari om 14.18 uur¹⁰ een verzoek om inlichtingen heeft ingediend bij de MIVD aangaande een voorgenomen evacuatiemissie uit Sirte. Het verzoek is binnengekomen via een beveiligd communicatiesysteem tussen de MIVD en Hr. Ms. Tromp dat is ondergebracht bij het verbindingscentrum van de MIVD. Het bericht kwam enkele minuten later aan bij de MIVD.

Eerder was een soortgelijk verzoek gedaan met het oog op een mogelijk uit Misratah¹¹ uit te voeren evacuatiemissie. Op dat verzoek is door de MIVD uitgebreid geantwoord. Er werd ten aanzien van Misratah een dreigingsanalyse afgeleverd die betrekking had op de mogelijke inzet van een civiele boot waarmee Hr. Ms. Tromp met toestemming zou worden bereikt. Daarbij is onder meer aangegeven dat het ontbreken van toestemming van de Libische autoriteiten een dreigingsverhogende factor is.

In het verzoek van Hr. Ms. Tromp voor Sirte werd waardering uitgesproken over de eerder verstrekte inlichtingen inzake Misratah en werd om soortgelijke inlichtingen gevraagd. Daarbij is in het bijzonder de aandacht gevraagd voor mogelijke landingsplaatsen voor een helikopter dan wel aanlegplaatsen voor *rigid-hulled inflatable boats* (RHIBS).

Het is de Commissie niet gebleken dat de MIVD telefonisch of anderszins voorafgaand aan de evacuatiemissie op de hoogte is gebracht van het feit dat dit verzoek is verstuurd en dat de beantwoording daarvan urgent was. De Commissie stelt vast dat een RFI van Hr. Ms. Tromp, die op 26 februari 2011 is verstuurd via hetzelfde communicatiesysteem als de RFI inzake Sirte, wel is nagebeld door de contactpersoon bij de inlichtingentak van de DOPS. Noch vanuit Hr. Ms. Tromp, noch vanuit de DOPS is de MIVD echter telefonisch in kennis gesteld van de op 27 februari 2011 verstuurd RFI van Hr. Ms. Tromp. De Commissie constateert dat op 27 februari 2011 tussen 14.18 uur en 17.00 uur meerdere malen via een beveiligde telefonische lijn over andere aangelegenheden contact is geweest tussen de dienstploeg van de MIVD en Hr. Ms. Tromp, waarbij niet is gerefereerd aan de (voorgenomen) evacuatiemissie of de door Hr. Ms. Tromp verstuurd RFI.

Enkele uren na het indienen van het verzoek, en zonder het antwoord van de MIVD af te wachten, is de evacuatiemissie vanaf Hr. Ms. Tromp ingezet. Blijkens de bijlage bij de gezamenlijke brief van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie aan de Tweede Kamer is het besluit om de evacuatiemissie uit te voeren om 15.41 uur genomen en is de helikopter vanaf het dek van Hr. Ms. Tromp om 16.15 uur vertrokken.¹²

Op zondag 27 februari 2011 rond 20.00 uur is de MIVD telefonisch verzocht door de inlichtingentak van de DOPS om de dienstdoende medewerker van de MIVD naar kantoor te laten komen. In het daaropvolgende telefoongesprek is aan de desbetreffende medewerker, gelet op de onbeveiligde lijn waarop dit gesprek plaatsvond, nog geen openheid van zaken gegeven over de ontstane situatie in Sirte maar is slechts erop gewezen

---

¹⁰ Alle tijdsaanduidingen zijn weergegeven in Nederlandse tijd.

¹¹ Ook wel Misrata of Misurata.

¹² *Kamerstukken II* 2010/11, 32 709, nr. 1 (bijlage) p. 7.

dat er sprake was van een crisissituatie. Aangekomen bij de MIVD heeft de medewerker via het beveiligde mailsysteem van de MIVD kennis genomen van de stand van zaken met betrekking tot de mislukte evacuatiemissie en het gevangen houden van de bemanningsleden en evacués.¹³

Door de MIVD is vervolgens op 28 februari 2011 om 00.47 uur op eigen initiatief (de RFI van Hr. Ms. Tromp was toen nog niet opgemerkt) een bericht verstuurd aan Hr. Ms. Tromp met daarin feitelijke informatie over Sirte. Diezelfde nacht rond 01:45 uur is door de MIVD, eveneens op eigen initiatief, een tweede bericht verstuurd aan Hr. Ms. Tromp.¹⁴ Middels dit tweede bericht is een dreigingsappreciatie inzake Sirte aan Hr. Ms. Tromp verstrekt. De aan Hr. Ms. Tromp verstrekte informatie is tevens voorgelegd aan de DOPS. De verstrekking had als doel kenbaar te maken dat Sirte een goed verdedigde garnizoenstad is met een substantiële militaire aanwezigheid. De Commissie heeft begrepen dat de MIVD hiermee heeft getracht te voorkomen dat er onverhoeds een reddingsoperatie zou worden ingezet om de bemanning van de helikopter te ontzetten.

De Commissie constateert dat op het moment dat door de MIVD informatie is verstrekt aan Hr. Ms. Tromp de evacuatiemissie reeds was mislukt. Eerst op 28 februari 2011 om 07.02 uur heeft de MIVD kennisgenomen van het op 27 februari 2011 om 14.18 uur door Hr. Ms. Tromp verstuurde verzoek om inlichtingen.

De Commissie concludeert dat de door de MIVD verstrekte inlichtingen niet van invloed zijn geweest op de voorbereiding en uitvoering van de evacuatiemissie. De Commissie benadrukt dat zij niet treedt in de beoordeling van de (militaire) keuze om niet op informatie van de MIVD te wachten alvorens de evacuatiemissie uit te voeren.

Aangezien de MIVD niet conform de afspraak, door het nabellen van de RFI, op de hoogte is gesteld van de RFI is de Commissie van oordeel dat de MIVD in dit geval niets is te verwijten. De Commissie constateert dat de MIVD bij de behandeling van de RFI niet heeft afgeweken van de gangbare procedure.

5 De rol van de MIVD en de AIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen

5.1 Feitelijke gang van zaken

De MIVD is bekend geraakt met het mislukken van de evacuatiemissie op 27 februari 2011. Op 2 maart 2011 zijn de twee evacués overgedragen aan de Nederlandse ambassade in de Libische hoofdstad Tripoli, vanwaar zij per vliegtuig naar Nederland zijn overgebracht. De drie bemanningsleden van de helikopter bleven vastgehouden.

De Commissie stelt vast dat de AIVD tot aan dit moment niet op de hoogte is geweest van de evacuatiemissie en het mislukken ervan. De AIVD is op woensdag 2 maart 2011 door de MIVD op het niveau van de werkvloer hiervan op de hoogte gesteld. Nadien is er vanaf 5

---

¹³ De Commissie wijst er op dat de gang van zaken ten aanzien van dit punt een andere is dan zij in haar eerdere brief van 23 maart 2011 uiteen heeft gezet. Nader onderzoek heeft op dit punt een andere feitelijke gang van zaken laten zien.

¹⁴ De MIVD heeft de Commissie op 4 april 2011 in kennis gesteld van het bestaan van het tweede bericht. Dit tweede bericht is op 7 april 2011 toegezonden aan de onderzoeker van de Commissie en op 20 april formeel aan de Commissie aangeboden. Het bericht is niet opgenomen in het oorspronkelijke dossier dat op 17 maart 2011 ter inzage is geboden aan de Commissie.

maart 2011 contact geweest tussen de AIVD en het ministerie van Buitenlandse Zaken over de mislukte evacuatiemissie. Op 8 maart 2011 zijn de MIVD en de AIVD bijeengekomen waarbij de aanzet is gegeven om te komen tot een concrete invulling van een nauwere samenwerking.

De Commissie stelt vast dat de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van de diplomatieke inspanningen om de gevangen genomen Nederlandse militairen vrij te krijgen heeft gelegen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken.

5.2 De AIVD

De Commissie stelt vast dat de AIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen in dit kader activiteiten heeft ontplooid, waarmee de AIVD heeft beoogd een bijdrage te leveren aan de vrijlating van de gevangen genomen militairen. De AIVD heeft daarbij geen bijzondere bevoegdheden ingezet. De AIVD heeft contact onderhouden met buitenlandse diensten. De activiteiten die door de AIVD zijn ontplooid voldoen aan de eisen van wet- en regelgeving.

5.3 De MIVD

De Commissie stelt vast dat de MIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen in dit kader activiteiten heeft ontplooid, waarmee de MIVD heeft beoogd een bijdrage te leveren aan de vrijlating van de gevangen genomen militairen. De MIVD heeft daarbij bijzondere bevoegdheden ingezet.

De Commissie constateert dat de activiteiten van de MIVD, inclusief de inzet van bijzondere bevoegdheden, voldoen aan de eisen die wet- en regelgeving daaraan stellen, met uitzondering van de hieronder genoemde gevallen. Deze gevallen betreffen tekortkomingen bij de inzet van bijzondere bevoegdheden op het *procedurele* vlak. Er is geen sprake van *inhoudelijk* ontoelaatbare inzet van bijzondere bevoegdheden of andere activiteiten.

5.3.1 De motivering van de inzet van bijzondere bevoegdheden

De Commissie constateert dat de MIVD bijzondere bevoegdheden heeft ingezet waarvoor op grond van de Wiv 2002 toestemming is vereist. Deze toestemming dient gemotiveerd te worden aangevraagd. De MIVD heeft in de motivering van de verzoeken tot inzet van de bijzondere bevoegdheden aangegeven dat binnen het beperkte tijdsbestek de benodigde inlichtingen niet op een andere wijze kunnen worden verkregen. Daarbij is aangegeven dat de toepassing van de bijzondere bevoegdheden noodzakelijk wordt geacht voor het verkrijgen van een volledig inlichtingenbeeld. Tevens wordt in de verzoeken gesteld dat een afweging is gemaakt in het kader van proportionaliteit en subsidiariteit. Deze afweging wordt echter niet geconcretiseerd in het verzoek.

De Commissie is van oordeel dat per bijzondere bevoegdheid moet worden gemotiveerd waarom de inzet ervan noodzakelijk wordt geacht. Daarbij dient te worden verwoord wat het doel is van de inzet in het kader van het onderzoek en waarop de verwachting is gebaseerd dat de opbrengst van de inzet van de bijzondere bevoegdheid zal bijdragen aan het bereiken van dat doel. De algemeenheid dat de toepassing van de bijzondere bevoegdheid noodzakelijk wordt geacht voor het verkrijgen van een volledig inlichtingenbeeld is naar het oordeel van de Commissie niet toereikend. Daarbij dient in een verzoek om toestemming aangegeven te worden op welke wijze wordt voldaan aan de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit. De inbreuk die wordt gemaakt dient in een

redelijke verhouding te staan tot het doel dat met de inbreuk wordt gediend (proportionaliteit) en tevens dient de inbreuk zo licht mogelijk te zijn (subsidiariteit).

Het is de Commissie gebleken dat ten aanzien van deze vereisten gestandaardiseerde teksten worden gebruikt waarmee wordt beoogd de proportionaliteits- en subsidiariteitsvragen rond de inzet van bijzondere bevoegdheden te beantwoorden. Uit de in de verzoeken opgenomen algemene passages blijkt echter onvoldoende welke concrete afwegingen daarbij zijn gemaakt.

De Commissie is van oordeel dat niet is voldaan aan de vereisten die in de Wiv 2002 zijn neergelegd en het beoordelingskader dat in de artikelen 31 en 32 is geformuleerd. De wetgever heeft immers vastgelegd dat er voorafgaande aan de inzet van een concrete bijzondere bevoegdheid aan de hand van de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit moet worden afgewogen of de inzet wel geoorloofd is. Dat deze afwegingen daadwerkelijk hebben plaatsgevonden blijkt niet of onvoldoende uit de verzoeken om toestemming. De Commissie merkt op dat dit oordeel geldt voor de toepassing van alle hierna besproken bijzondere bevoegdheden. Dit constaterende heeft de Commissie zich steeds de vraag gesteld of de inzet van de bijzondere bevoegdheid gelet op de relevante feiten en omstandigheden gemotiveerd had kunnen worden, en dus materieel toelaatbaar heeft kunnen zijn. Zij heeft deze vraag steeds bevestigend kunnen beantwoorden.

De Commissie beveelt aan om in het vervolg de verzoeken met inachtneming van de voorgaande overwegingen beter te motiveren.

5.3.2 De reikwijdte van een verzoek

Ten aanzien van één van de verzoeken tot de inzet van een bijzondere bevoegdheid is het voor de Commissie niet duidelijk op welke persoon of organisatie de bijzondere bevoegdheid betrekking heeft. De Commissie is van oordeel dat in ieder geval duidelijk moet zijn welke persoon of organisatie onder het bereik van de toestemming valt. Er zal een op het individuele geval toegesneden motivering in het verzoek om toestemming moeten zijn opgenomen. Hierbij zal, als onderdeel van de noodzakelijkheidstoets, moeten worden gespecificeerd waarom de inzet van de bijzondere bevoegdheid ten aanzien van deze persoon of organisatie dient plaats te vinden. Tevens zal in het verzoek aandacht moeten worden besteed aan het proportionaliteits- en subsidiariteitsvereiste waarbij het belang van de persoon of organisatie een nadrukkelijke rol dient te spelen.

De Commissie constateert voorts dat deze bijzondere bevoegdheid ten aanzien van één persoon is ingezet die niet is te brengen onder het verzoek tot inzet en daarmee onder de gegeven toestemming. De Commissie is van oordeel dat de inzet van de bijzondere bevoegdheid ten aanzien van deze persoon daarmee onrechtmatig is. De Commissie beveelt aan de reeds verkregen gegevens conform artikel 43, tweede en derde lid, Wiv 2002 te verwijderen en te vernietigen.

5.3.3 Niet op tijd beëindigen van de inzet van een bijzondere bevoegdheid

Het is de Commissie gebleken dat de MIVD op een zeker moment heeft aangegeven de inzet van een bijzondere bevoegdheid te willen staken, omdat de noodzaak tot die inzet naar het oordeel van de MIVD was komen te vervallen. Evenwel heeft dit niet geleid tot de feitelijke staking van de inzet van deze bijzondere bevoegdheid. De bijzondere bevoegdheid is te lang ingezet. De Commissie stelt vast dat nog enkele dagen na het beoogde moment van staken de inzet van de bijzondere bevoegdheid gegevens heeft opgeleverd. De Commissie is van

oordeel dat de na het beoogde moment van staken binnengekomen gegevens onrechtmatig zijn verkregen en zij beveelt de MIVD aan deze conform artikel 43, tweede en derde lid, Wiv 2002 te verwijderen en te vernietigen.

5.3.4 De merking van gegevens

De Commissie constateert dat aan een bepaalde categorie gegevens door een bepaalde afdeling van de MIVD een voor die categorie ongebruikelijke merking is toegevoegd. Een merking is ingevolge artikel 1, sub d, en artikel 5, derde lid, van het Voorschrift informatiebeveiliging rijksdienst - bijzondere informatie (Vir-bi) een aanduiding die een bepaalde wijze van behandeling van bijzondere informatie aangeeft. De Commissie constateert dat andere afdelingen binnen de MIVD deze merking niet toekennen aan deze categorie gegevens. Dit geldt evenzeer voor de AIVD. De Commissie beveelt de MIVD aan om te komen tot een eenduidig intern beleid dienaangaande en hierover in overleg te treden met de AIVD.

5.4 De samenwerking tussen de AIVD en de MIVD

Twee vormen van samenwerking tussen de AIVD en MIVD kunnen worden onderscheiden. In de eerste plaats is er de algemene samenwerking tussen de diensten in de zin van het elkaar actief en vooraf informeren in die gevallen dat onderlinge afstemming en coördinatie van handelen is gewenst. Op strategisch niveau valt in dit verband te denken aan overlappende taakgebieden, bijvoorbeeld het vergaren van inlichtingen betreffende andere landen, hetgeen een taak is die beide diensten hebben (waarbij voor de MIVD geldt dat de onderwerpen een militaire relevantie moeten hebben). De Wiv 2002 biedt hiertoe steun in artikel 3, waarin staat dat de ministers regelmatig onderling overleg plegen over hun beleid betreffende de diensten en de coördinatie van dat beleid, en artikel 4 en 5, die de positie en werkzaamheden van de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten regelen. Zo heeft de coördinator ingevolge artikel 4, derde lid, onder b, Wiv 2002 tot taak om overeenkomstig de aanwijzingen van de minister-president, in overeenstemming met de betrokken ministers, de uitvoering van de taken van de diensten te coördineren.

Vanzelfsprekend hebben de afstemming en coördinatie hun weerslag op het operationeel niveau, dus op het contact tussen medewerkers van de diensten. De uitgangspunten inzake de samenwerking tussen de diensten zijn neergelegd in een convenant.¹⁵

De tweede vorm van samenwerking betreft de (operationele) ondersteuning in de zin van artikel 58 Wiv 2002, waarin in het eerste lid de diensten is opgedragen elkaar zoveel mogelijk medewerking te verlenen. Het tweede lid van dit artikel noemt de gevallen waarin dit in ieder geval aan de orde is: bij de verstrekking van gegevens en het verlenen van technische en andere vormen van ondersteuning in het kader van de toepassing van bijzondere bevoegdheden als bedoeld in paragraaf 3.2.2. van de Wiv 2002.

Beide vormen van samenwerking zijn in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangenen genomen militairen aan de orde geweest. De samenwerking in de zin van artikel 58 Wiv 2002 heeft plaatsgevonden conform de wet- en regelgeving. Ten aanzien van de samenwerking in algemene zin maakt de Commissie hieronder nog een aantal opmerkingen.

---

¹⁵ *Stcrt.* 2006, nr. 213.

De MIVD is op 27 februari 2011 op de hoogte geraakt van de evacuatiemissie en het mislukken daarvan. Op 2 maart 2011 is er vanuit de MIVD op werkniveau contact opgenomen met de AIVD over de kwestie. De Commissie stelt vast dat dit tevens het eerste contact is geweest tussen de diensten aangaande de mislukte evacuatiemissie. De AIVD heeft in dit gesprek steun toegezegd. Het is de Commissie gebleken dat de AIVD in een eerder stadium door de MIVD geïnformeerd had willen worden over de mislukte evacuatiemissie. De MIVD heeft in dit kader erop gewezen dat op aangeven van het ministerie van Buitenlandse Zaken er aanvankelijk van uit werd gegaan dat de betrokken Nederlanders en de Zweedse op korte termijn vrij zouden komen en dat hierdoor het niet noodzakelijk werd geacht om in die fase reeds de AIVD te benaderen. De Commissie constateert dat in het vervolgtraject de MIVD en de AIVD grotendeels onafhankelijk van elkaar activiteiten hebben ontplooid en dat in feite sprake is geweest van gescheiden trajecten.

De Commissie stelt vast dat de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van de diplomatieke inspanningen om de gevangen genomen Nederlandse militairen vrij te krijgen heeft gelegen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. De Commissie constateert dat voor de MIVD het uitgangspunt dat het diplomatiek spoor niet mag worden doorkruist leidend is geweest bij zijn inspanningen. De AIVD heeft in ieder geval aanvankelijk deze afstemming niet gezocht. De Commissie is van oordeel dat de AIVD waar mogelijk zijn activiteiten had moeten afstemmen met het ministerie van Buitenlandse Zaken teneinde iedere mogelijke doorkruising van een reeds lopend diplomatiek traject te voorkomen.

Naar het oordeel van de Commissie behoren in het geval van een crisissituatie, temeer daar geen van de diensten een sterke informatiepositie had ten aanzien van de desbetreffende regio¹⁶, de diensten actief en waar mogelijk de krachten te bundelen. Hierbij is het van belang dat de diensten elkaar tijdig en op het juiste niveau op de hoogte stellen van relevante gebeurtenissen. Dit is niet het geval geweest. De Commissie is van oordeel dat de communicatie tussen beide diensten in dit opzicht te laat en te langzaam op gang is gekomen. Het verdient aanbeveling dat in een crisissituatie als de onderhavige van meet af aan op het niveau van de dienstleiding contact wordt gezocht en wordt onderhouden.

De Commissie constateert dat de diensten in de onderhavige kwestie elkaar onvoldoende vooraf op de hoogte hebben gesteld van elkaars activiteiten. De Commissie acht het noodzakelijk dat de activiteiten van de diensten inzake de evacuatiemissie onderling meer hadden moeten worden afgestemd en gecoördineerd. Niet alleen levert de samenwerking tussen de MIVD en de AIVD mogelijk synergievoordelen op maar het is bovendien niet uit te sluiten dat er interferentie op zal treden indien beide diensten op hetzelfde terrein zonder coördinatie activiteiten ontplooiën. De Commissie is daarmee niet van oordeel dat de activiteiten van de diensten volledig geïntegreerd moeten worden. Het is in de optiek van de Commissie zeer wel mogelijk dat er sprake is van (volledig) gescheiden trajecten. Voorwaarde is dan wel dat de diensten in ieder geval van elkaar weten wat deze trajecten behelzen zodat de activiteiten op elkaar kunnen worden afgestemd en het risico op interferentie wordt geminimaliseerd.

De Commissie onderkent dat niet eenduidig is aan te geven op welk moment en onder welke omstandigheden het is aangewezen dat de MIVD en de AIVD trachten hun inspanningen op elkaar af te stemmen. Niet iedere aangelegenheid leent zich voor een gezamenlijke aanpak en er zijn gevallen denkbaar waarbij een samenwerking tussen de diensten geen toegevoegde waarde zal hebben. Het bevreemdt de Commissie echter dat, hoewel er tussen 2

---

¹⁶ Brief van de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie aan de Tweede Kamer van 21 maart 2011 met kenmerk DVB/CV/085/11, p. 3.

en 8 maart 2011 contact is geweest tussen de AIVD en de MIVD aangaande deze kwestie, pas op 8 maart 2011 een eerste bijeenkomst heeft plaatsgevonden waarbij de aanzet is gegeven om te komen tot een concrete invulling van een nauwere samenwerking. Hierbij is onder meer gesproken over het wederzijds delen van alle relevante informatie. De Commissie is van oordeel dat een nauwe(re) samenwerking in een situatie als de onderhavige aangewezen is.

Voor de afstemming tussen de MIVD en de AIVD onderling ziet de Commissie in het bijzonder een rol weggelegd voor de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de zin van artikel 4 Wiv 2002. Ingevolge het derde lid, onder b, van dit artikel heeft de coördinator tot taak om overeenkomstig de aanwijzingen van de minister-president, in overeenstemming met de betrokken ministers, de uitvoering van de taken van de diensten te coördineren. Het is de Commissie gebleken dat de coördinator bij de onderhavige kwestie niet betrokken is geweest. De Commissie is van oordeel dat de rol van de coördinator nadere invulling behoeft.

6 Conclusies en aanbevelingen

MIVD

- 6.1 De Commissie constateert dat de MIVD bij de behandeling van de *request for information* (RFI) van Hr. Ms. Tromp niet is afgeweken van de gangbare procedure. Aangezien de MIVD niet conform de afspraak telefonisch op de hoogte is gesteld van de RFI is de Commissie van oordeel dat de MIVD in dit geval niets is te verwijten. De Commissie concludeert dat de door de MIVD verstrekte inlichtingen niet van invloed zijn geweest op de voorbereiding en uitvoering van de evacuatiemissie. (paragraaf 4.2.2)
- 6.2 De Commissie stelt vast dat de MIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen in dit kader activiteiten heeft ontplooid. De MIVD heeft daarbij bijzondere bevoegdheden ingezet. De Commissie constateert dat de activiteiten van de MIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen, inclusief de inzet van bijzondere bevoegdheden, voldoen aan de eisen die wet- en regelgeving stellen, met uitzondering van de in de conclusies 6.3, 6.4 en 6.5 genoemde gevallen. De in deze conclusies genoemde tekortkomingen bij de inzet van bijzondere bevoegdheden betreffen tekortkomingen op het *procedurele* vlak. Er is geen sprake van een *inhoudelijk* ontoelaatbare inzet van bijzondere bevoegdheden of andere activiteiten. (paragraaf 5.3)
- 6.3 De Commissie stelt vast dat de MIVD onvoldoende per bijzondere bevoegdheid heeft gemotiveerd waarom de inzet ervan noodzakelijk, proportioneel en subsidiair wordt geacht. Dit is niet in overeenstemming met de wettelijke vereisten die hiervoor gelden. De Commissie beveelt aan om in het vervolg de verzoeken met inachtneming van de voorgaande overwegingen beter te motiveren. (paragraaf 5.3.1)
- 6.4 Ten aanzien van één van de verzoeken tot de inzet van een bijzondere bevoegdheid door de MIVD is het voor de Commissie niet duidelijk op welk persoon of organisatie de bijzondere bevoegdheid betrekking heeft. De Commissie is van oordeel dat in ieder geval duidelijk moet zijn welke persoon of organisatie onder het bereik van de toestemming valt. Er zal een op het individuele geval toegesneden

motivering in het verzoek om toestemming moeten zijn opgenomen. De Commissie constateert voorts dat deze bijzondere bevoegdheid ten aanzien van één persoon is ingezet die niet is te brengen onder het verzoek tot inzet en daarmee de gegeven toestemming. De Commissie beveelt aan de inzet ten aanzien van dit target te stoppen en de reeds verkregen gegevens conform artikel 43, tweede en derde lid, Wiv 2002 te verwijderen en te vernietigen. (paragraaf 5.3.2)

- 6.5 De Commissie stelt vast dat de inzet van een bijzondere bevoegdheid is voortgezet na het moment dat door de MIVD was aangegeven dat deze inzet diende te worden gestaakt. De Commissie is van oordeel dat de na het beoogde moment van staken binnengekomen gegevens onrechtmatig zijn verkregen en zij beveelt de MIVD aan deze conform artikel 43, tweede en derde lid, Wiv 2002 te verwijderen en te vernietigen. (paragraaf 5.3.3)
- 6.6 De Commissie constateert dat aan een bepaalde categorie gegevens door een bepaalde afdeling van de MIVD een voor die categorie ongebruikelijke merking is toegevoegd. De Commissie constateert dat ook andere afdelingen binnen de MIVD deze merking niet toekennen aan deze categorie gegevens. Dit geldt evenzeer voor de AIVD. De Commissie beveelt de MIVD aan om te komen tot een eenduidig intern beleid dienaangaande en hierover in overleg te treden met de AIVD. (paragraaf 5.3.4)

AIVD

- 6.7 De Commissie stelt vast dat de AIVD niet bij de voorbereiding en uitvoering van de evacuatiemissie betrokken is geweest. (paragraaf 4.1)
- 6.8 De Commissie stelt vast dat de AIVD in de periode tussen de evacuatiemissie en de vrijlating van de gevangen genomen militairen in dit kader activiteiten heeft ontplooid. De AIVD heeft daarbij geen bijzondere bevoegdheden ingezet. De AIVD heeft contact onderhouden met buitenlandse diensten. De activiteiten die door de AIVD zijn ontplooid voldoen aan de eisen van wet- en regelgeving. (paragraaf 5.2)

Samenwerking en coördinatie

- 6.9 De Commissie beveelt aan de rol van de MIVD en de AIVD in de standaardprocedure voor de ambtelijke ondersteuning ten behoeve van het besluitvormingsproces van de Ministeriële Kerngroep Speciale Operaties (MKSO) op te nemen. De Commissie beveelt aan om hierbij duidelijk vast te leggen wat van de beide diensten wordt verwacht en waar de coördinatie ligt. (paragraaf 3)
- 6.10 De samenwerking tussen de MIVD en de AIVD in de zin van het verlenen van medewerking (artikel 58 Wiv 2002) heeft plaatsgevonden conform de wet- en regelgeving. (paragraaf 5.4)
- 6.11 De Commissie constateert dat in het traject na het mislukken van de evacuatiemissie de MIVD en de AIVD grotendeels onafhankelijk van elkaar activiteiten hebben ontplooid en dat in feite sprake is geweest van gescheiden trajecten. De Commissie is van oordeel dat de communicatie tussen beide diensten in dit opzicht te laat en te langzaam op gang is gekomen. Het verdient aanbeveling dat in een crisissituatie als de onderhavige van meet af aan op het niveau van de dienstleiding contact wordt gezocht en wordt onderhouden. De Commissie constateert dat de diensten elkaar in

de onderhavige kwestie onvoldoende vooraf op de hoogte hebben gesteld van elkaars activiteiten.

De Commissie stelt vast dat de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van de diplomatieke inspanningen om de gevangen genomen Nederlandse militairen vrij te krijgen heeft gelegen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. De Commissie constateert dat voor de MIVD het uitgangspunt dat het diplomatiek spoor niet mag worden doorkruist leidend is geweest bij zijn inspanningen. De AIVD heeft in ieder geval aanvankelijk deze afstemming niet gezocht. De Commissie is van oordeel dat de AIVD waar mogelijk zijn activiteiten had moeten afstemmen met het ministerie van Buitenlandse Zaken teneinde iedere mogelijke doorkruising van een reeds lopend diplomatiek traject te voorkomen.

Het bovenstaande in aanmerking genomen komt de Commissie tot de conclusie dat de activiteiten van de diensten inzake de evacuatiemissie meer hadden moeten worden afgestemd en gecoördineerd ten behoeve van het diplomatieke proces, dit zowel wat betreft de diensten onderling als gezamenlijk in samenspraak met het ministerie van Buitenlandse Zaken. Voor de afstemming tussen de MIVD en de AIVD onderling ziet de Commissie in het bijzonder een rol weggelegd voor de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Het is de Commissie gebleken dat de coördinator bij de onderhavige kwestie niet betrokken is geweest. De Commissie is van oordeel dat de rol van de coördinator nadere invulling behoeft. (paragraaf 5)

Aldus vastgesteld in de vergadering van de Commissie d.d. 31 augustus 2011.

COMMISSIE VAN TOEZICHT
 BETREFFENDE
 DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

CTIVD nr. 27

TIJDSLIJN

Bijlage bij het openbare toezichtsrapport inzake de rol van de MIVD en de AIVD bij een evacuatiemissie in Libië

Datum	Gebeurtenis/activiteit		
	MIVD	AIVD	Gezamenlijk/overige
21-26 februari 2011 zaterdag	<ul style="list-style-type: none"> • Nog geen gebeurtenissen aangaande evacuatiemissie in Sirte. Al wel evacuatiemissie in Misratah geweest. <i>Request for information</i> (RFI) van Hr. Ms. Tromp, nagebeld door de directie Operaties van de Defensiestaf (DOPS), behandeld door MIVD. • In een eerdere dreigingsappreciatie is ontbreken van toestemming van de Libische autoriteiten als risicoverhogende factor opgenomen. • Op 26 februari 2011 werd ervan uitgegaan door de DOPS dat Hr. Ms. Tromp geen assistentie zou verlenen bij een evacuatiemissie. 		<ul style="list-style-type: none"> • Dagelijks crisisberaad bij het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) inzake evacuaties uit Libië. Geen concrete plannen/besluiten t.a.v. evacuatie uit Sirte.
27 februari 2011 zondag	<ul style="list-style-type: none"> • Om 14.18 uur RFI van Hr. Ms. Tromp aan MIVD. RFI wordt niet nagebeld en niet opgemerkt door MIVD. • MIVD raakt in de avonden bekend met het (mislukken) van de evacuatiemissie. Telefoon/mail van DOPS naar 	<ul style="list-style-type: none"> • AIVD is niet bij de voorbereiding en uitvoering betrokken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Besluit van Ministeriële Kerngroep Speciale Operaties (MKSO) om evacuatiemissie uit te voeren. Ad hoc werkoverleg bereidt MKSO besluit MKSO inzake militaire evacuatie voor. • Evacuatiemissie wordt door helikopter

	dienstdoend medewerker MIVD.		<p>van Hr. Ms. Tromp uitgevoerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evacuatiemissie mislukt. Bemanningsleden + evacués worden vastgehouden. • Secretaris-generaal van Buitenlandse Zaken heeft coördinerende rol.
28 februari 2011 maandag	<ul style="list-style-type: none"> • In de nacht van 27/28 februari '11 stuurt de MIVD op eigen initiatief twee producten naar Hr. Ms. Tromp ter voorkoming van impulsieve acties ter ontzetting van helikoptercrew. • In de ochtend van 28 februari 2011 wordt de RFI van Hr. Ms. Tromp opgemerkt. • Mislukte evacuatiemissie wordt besproken bij de MIVD. 		
1 maart 2011 dinsdag	<ul style="list-style-type: none"> • MIVD stelt crisis team in. Uitgangspunt voor de activiteiten van de MIVD: diplomatieke spoor mag niet worden doorkruist door inlichtingenactiviteiten. • Toestemming van de minister van Defensie voor de inzet van bijzondere bevoegdheden. • Verzoeken om informatie aan partnerdiensten. 		<ul style="list-style-type: none"> • Vrijlating laat op zich wachten.
2 maart 2011 woensdag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 		<ul style="list-style-type: none"> • De AIVD wordt op werkniveau door de MIVD geïnformeerd over de situatie rond de (mislukte) evacuatiemissie. • Twee (burger)evacués overgedragen aan de Nederlandse ambassade in Tripoli.
3 maart 2011 donderdag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verlenen van ondersteuning aan MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Berichtgeving in De Telegraaf over de mislukte evacuatiemissie en het vasthouden van de bemanningsleden van de helikopter. • Contact tussen plaatsvervangend

			directeur van de MIVD (PDMIVD) en het plaatsvervangend hoofd van de AIVD (PHAIVD) over evacuatiemissie.
4 maart 2011 vrijdag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten AIVD. 	
5 maart 2011 zaterdag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten AIVD. 	
6 maart 2011 zondag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten AIVD. 	
7 maart 2011 maandag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten AIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Contact tussen PDMIVD en PHAIVD over evacuatiemissie.
8 maart 2011 dinsdag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten AIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Contact tussen PDMIVD en PHAIVD over evacuatiemissie. • Overleg tussen AIVD en MIVD over nadere samenwerking in het kader van de verwickelingen rond de evacuatiemissie.
9 maart 2011 woensdag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten AIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Contact tussen PDMIVD en PHAIVD over verzoek om ondersteuning. • Formeel verzoek ondersteuning MIVD aan AIVD (deels bevestiging van hetgeen op 8 maart is besproken).
10 maart 2011 donderdag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten AIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mediaberichten over de aanstaande vrijlating van de bemanningsleden van de helikopter
11 maart 2011 vrijdag	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten MIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten AIVD. 	<ul style="list-style-type: none"> • In de vroege ochtend worden de Nederlandse militairen vrijgelaten.
...	...	...	...
15 maart 2011 maandag	<ul style="list-style-type: none"> • Tot aan deze datum gegevens verkregen uit de inzet van een bijzondere bevoegdheid. 		